

En nystart för integrations- politiken

Hur jobb, språk och skola ska vända utanförskapet.

Innehåll

Sammanfattning	5
Reformer	8
Omfattande och omedelbara insatser för fler i arbete	
<i>Ett nystartsår för alla som står långt från arbetsmarknaden</i>	8
<i>Bättre och snabbare SFI-undervisning</i>	9
<i>Studera parallellt med arbete</i>	9
<i>Fortsätt reformeringen av Arbetsförmedlingen</i>	10
Småföretag som växer och kan anställa	
<i>Sänkt arbetsgivaravgift för de fem första anställda</i>	11
<i>Ökad tillgång på kapital för underrepresenterade grupper</i>	11
<i>Fler lokalpoliser som säkrar tryggheten för småföretagen</i>	11
Det ska löna sig att arbeta	
<i>Sänkt skatt för låga inkomster</i>	12
<i>Ökad jobbstimulans i det ekonomiska biståndet</i>	12
<i>Skärpta krav på aktivitet för de som försörjs av det offentliga</i>	13
<i>Jobb för utrikesfödda kvinnor</i>	13
Lättare för fler att få anställning	
<i>Sänkta arbetsgivaravgifter för låga inkomster</i>	14
<i>Etableringsjobb</i>	14
<i>Flytta dit jobben finns</i>	15
Rädda den unga generationen	
<i>Stoppa uppsägningarna i svensk skola</i>	15
<i>Intensiv svenskundervisning</i>	16
<i>Samarbetet mellan skola, socialtjänst och hälso- och sjukvården</i>	16
<i>Tidiga insatser i de yngsta åldrarna</i>	17

De senaste åren har både regeringen och stora delar av oppositionen nästan helt övergett idén en fungerande integration. Få eller inga förslag läggs fram för att underlätta vägen till jobb, utbildning och det svenska språket. Detta trots att integration är avgörande för människors möjligheter att växa, för vårt framtida välstånd och inte minst kampen mot kriminalitet och stopp för rekrytering av unga till kriminella gäng. Detta samtidigt som arbetslösheten, redan hög i internationell jämförelse, stiger och långtidsarbetslösheten ökar.

Efter många år av stigande sysselsättning bland utrikesfödda (inklusive utomeuropeiska) ökar nu arbetslösheten och utanförskapet återigen. Sverige riskerar en förlorad generation på grund av svag jobbpolitik och segregerad skola. Kampen mot kriminalitet blir halv och haltande utan en välfungerande skola och en kraftfull politik för jobb.

För att integrationen ska fungera behövs ett antal åtgärder för att skärpa incitamenten att lämna bidrag och börja jobba, för att stärka de individer som idag står utanför och för att se till att fler jobb skapas i växande företag. Samhället måste både ställa tydliga krav, på självförsörjning och ansträngning och erbjuda tydliga möjligheter, till intensiv språkundervisning, utbildning, praktik och jobb i växande företag.

I den här rapporten beskriver Centerpartiet ett antal reformer som behöver genomföras snarast för att snabbt få bukt med utanförskapet och få ner arbetslösheten och stärka skola och grundläggande utbildning. Centerpartiet föreslår:

Ett obligatoriskt nystartsår införs för alla som står långt från arbetsmarknaden

Alla som inte haft ett jobb på tre år i Sverige¹ ska ta del av ett nystartsår med studier på heltid i svenska och yrkeskunskaper, kombinerat med praktik och matchning. Efter avslutat nystartsår ges automatiskt rätt till etableringsjobb för ett snabbt inträde på arbetsmarknaden. Deltagande i nystartsår är ett krav för alla som idag får sin försörjning från det offentliga. Den som efter längre arbetslöshet vägrar delta i nystartsår kommer få påtagligt lägre bidrag².

Fler jobb genom sänkta kostnader för att anställa

Utan växande företag, inga nya jobb. Det måste bli billigare att anställa och särskilt de som är nya på arbetsmarknaden. Sänkta arbetsgivaravgifter för låga lönenivåer, för de fem första anställda och etableringsjobb som fungerar är tre delar som måste till. Därutöver behöver fler förenklingar göras för företagen.

Ingen elev ska hamna efter i språkutvecklingen

Skolan ska fånga upp varje elev som behöver det och erbjuda intensiv svenskundervisning från och med förskoleklass. Intensivundervisningen ska kunna följas upp efter årskurs 2. Om inte språket har stärkts tillräckligt ska skolorna prioritera intensivundervisning i svenska genom att eleven får en prioriterad timplan. De barn- och ungdomar med bristande språkkunskaper i högre ålder behöver även dem fångas upp genom återkommande språkscreening- och tester och ta del av intensivundervisning i svenska under lov och efter schemalagd undervisningstid.

¹ Som idag inte har ett jobb eller heltidsstudier och som bedöms ha eller bör kunna ha arbetsförmåga.

² Gäller ersättningar till vuxna.

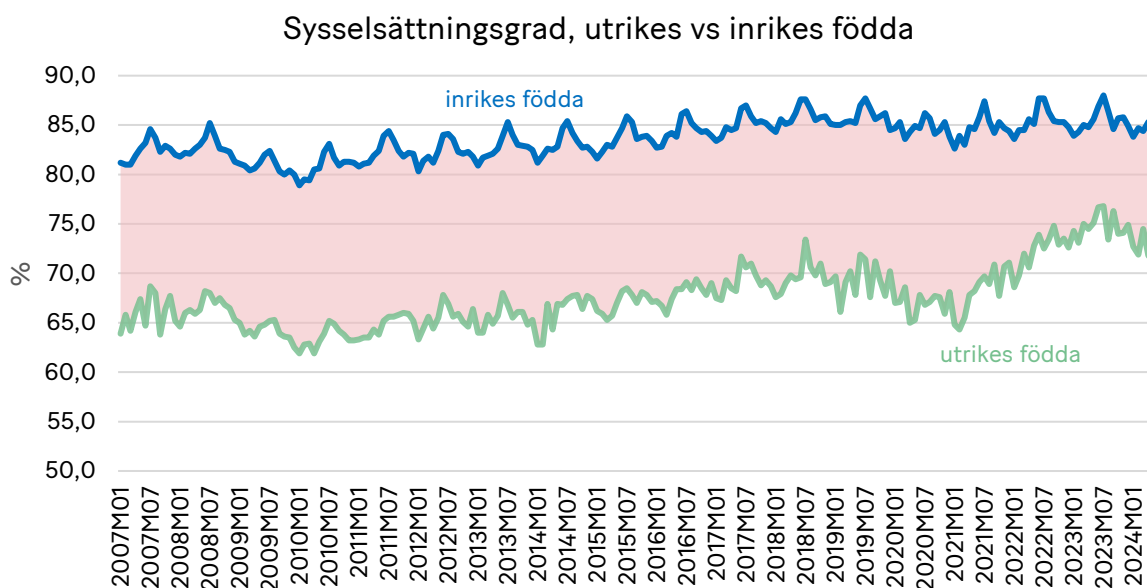
Nya reformer är nödvändiga för att börja lyckas med integrationen, som så många andra länder gjort.

Förutom det som pekas ut i inledningen ovan beskrivs flera reformer i denna rapport - bland annat stora förändringar av innehållet och genomförandet av svenska för invandrare, SFI, ett utvecklat uppsökande av de, särskilt kvinnor, som trots många år i Sverige inte kommit i kontakt med svenska myndigheter, förstärkningar och förändringar av socialtjänsten och samarbetet med skolan, samt ett fungerande system för matchning inom Arbetsförmedlingen.

Stor arbetslöshet bland utrikes födda

Just nu ökar antalet arbetslösa till följd av lågkonjunkturen och avsaknaden av verkningsfull jobbpolitik. Men arbetslösheten var hög redan innan och enligt prognoser kommer den att stanna kvar på en ännu högre nivå även om tillväxten återvänder nästa år. Dessutom finns ett stort antal personer som inte ens är medräknade i arbetslöshetsstatistiken. Utanförskapet är alltså omfattande och har stora konsekvenser både för individer och samhället i stort.

Sverige har under lång tid haft en hög sysselsättningsgrad till följd av relativt utbredd jämställdhet och högt arbetskraftsdeltagande bland kvinnor och ett generöst utbildningssystem för alla kombinerat med effektiva omställningsorganisationer. Det finns dock ett gap mellan inrikes och utrikes föddas sysselsättningsgrad. 86,1% av inrikes födda vars föräldrar båda också är inrikes födda är sysselsatta, medan motsvarande siffra för utrikes födda är 74,9%. Det är en skillnad på drygt 11 procentenheter. Hade utrikes födda haft samma sysselsättningsgrad som inrikes födda hade ytterligare 180 000 personer haft ett jobb idag. Det är alltså uppenbart att en viktig förklaring till den höga arbetslösheten i Sverige är på grund av bristande integration. Av 344 000 arbetslösa är nästan 58% utrikes födda.

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB)

Integrationspolitiken har genomgått flera förändringar under de senaste decennierna. Centerpartiet har länge varit drivande och föreslagit flera reformer för att råda bot på integrationsutmaningarna. Som kan ses i grafen har sysselsättningsgapet minskat, men i och med den nuvarande lågkonjunkturen ökat igen. Vi får inte låta utanförskapet bita sig fast igen utan nu krävs nya reformer.

Under Allianstiden bidrog Centerpartiet till att stärka incitamentet till arbete och att underlätta för de som anställer. Under förra mandatperioden drev Centerpartiet igenom bland annat en modernisering av arbetsrätten, flera sänkningar av kostnaden för att anställa och en reformering av Arbetsförmedlingen, som tyvärr motarbetades och senare har urvattnats av ansvariga ministrar. Det är uppenbart att politiken inte har gjort tillräckligt för att integrationen ska funka och att vägen till arbete kortas, men utan Centerpartiet hade inte mycket blivit gjort överhuvudtaget.

Tidöregeringen har dock hittills under sina två år sedan förra valet presenterat mycket få åtgärder. Före valet fanns ett enskilt vallöfte i form av bidragstak, som ännu inte kommit på plats. Tvärtom har arbetsgivaravgifterna höjts med flera miljarder kronor, reformer för småföretagen sedan allianstiden har rullats tillbaka och den aktiva arbetsmarknadspolitiken har förbytts i passivitet.

Reformer

För att råda bot på den höga arbetslösheten behövs en rad åtgärder på flera områden. Forskning³ visar att språket har stor betydelse för att etableras på den svenska arbetsmarknaden, men det måste också löna sig att arbeta, och kombinationen av dessa språk och arbete/praktik är det som har störst effekt. För att kunna ta ett första jobb krävs dock att det finns någon som vill och kan anställa, varför rapporten inleds med förslag för fortsatt tillväxt och för att öka efterfrågan på arbetskraft.

Omfattande och omedelbara insatser för fler i arbete

Ett nystartsår för alla som står långt från arbetsmarknaden

En relativt stor andel av de som kommit till Sverige under de senaste decennierna har kommit i arbete men samtidigt lever alltför många fortfarande i utanförskap. Potentialen hos människor som kommit till vårt land har inte tagits till vara. Samtidigt har Sverige stora kompetensbrister inom en rad yrken. Därför bör vi samtidigt som vi ger fler personer chansen att flytta till mer kvalificerade yrken genom vidareutbildning, också ge möjligheten att genom kortare utbildningar och incitament att ta dessa personers forna platser på arbetsmarknaden, i en kedja där hela Sverige flyttar framåt i kompetens.

En hel del reformer har genomförts de senaste åren för att nyanlända ska integreras snabbare. Bland annat har vi i Centerpartiet drivit igenom införandet av ett intensivår för personer som precis fått uppehållstillstånd och ingår i etableringen. Det innebär möjlighet att i högt tempo under ett år studera eller praktisera på en arbetsplats på heltid och på fritiden. Målsättningen är att snabbt komma i arbete.

Intensivåret kunde dock aldrig genomföras fullt ut som planerat, enligt den modell som utgick från en rad lyckade lokala exempel som Etableringslyftet, utan förblir en delvis ogenomförd reform. Samtidigt har de som tillåtits få intensivåret blivit en för snävt definierad och liten grupp.

De personer som bor här och redan genomgått integrationsinsatser, men fortfarande inte kommit i arbete, omfattas inte idag av det som var tänkt att bli intensivåret. Därför anser vi att *alla* som inte haft ett jobb i Sverige på lång tid ska genomgå ett riktigt intensivår - där man under ett års tid utbildar sig till ett yrke kombinerat med språkstudier – ett nystartsår.

Alla som inte haft ett jobb på tre år i Sverige, som idag inte har ett jobb eller heltidsstudier och som bedöms ha eller bör kunna ha arbetsförmåga ska ta del av ett nystartsår med kombinerade studier på heltid i svenska och yrkeskunskaper för den kortaste vägen till jobb. Efter avslutade studier ges automatiskt rätt till etableringsjobb för ett snabbt inträde på arbetsmarknaden. Deltagande i nystartsår är ett krav för alla som idag får sin försörjning från det offentliga.

³ Forsberg Lundell, F., & Rehnberg, P. (2024), Alla ska snabbt lära sig svenska: Språk, migration och arbetsmarknadsintegration i Sverige, Stockholm: Ratio.

Bättre och snabbare SFI-undervisning

En viktig nyckel för integrationen är språket. Det svenska språket är ofta avgörande både för att bli en del av det svenska samhället och för att komma in på arbetsmarknaden. De allra flesta som flyttar till Sverige för att bo här lär sig svenska genom att läsa på SFI – svenska för invandrare. Tyvärr är det alldeles för många som läst SFI men som fortfarande inte pratar svenska. Problematiken kring SFI är flerdimensionell, där motivation, ansvar och kvalitet är centrala utmaningar. Kvaliteten i svenska för invandrare (sfi) är otillräcklig och kopplingen mellan resultat och ersättningen till sfi-skolorna saknas. Därför har Centerpartiet varit drivande för att förbättra sfi-undervisningen och att utreda en sfi-peng. Sfi-pengen innebär att utbildningsanordnaren får betalt genom en typ av skolpeng som baserar sig på uppnådda resultat i form av språkutveckling. Denna fråga är nu utredd, och regeringen måste nu ta vara på utredningen och skyndsamt införa en sfi-peng.

Studiegrupperna inom SFI behöver dessutom bli mer sammanhållna. Idag är sammansättningen av grupperna för spretig. Det är viktigt att personer som studerar i samma grupp ligger på samma nivå för att få ut så mycket av undervisningen som möjligt.

Kommunerna erbjuder idag olika undervisningstid. Lagen anger ett genomsnitt på 15 timmar per vecka, men i praktiken varierar den faktiska tidsåtgången mellan kommunerna. Undervisningen måste bli mer individanpassad. Särskilt personer med kortare utbildningsbakgrund behöver fler lärarledda undervisningstimmar än vad som ges idag. Vi vill också se högre krav på SFI-lärare, som exempelvis borde ha gedigen utbildningen i svenska som andraspråk, utöver de 30 högskolepoäng som gäller idag.

I vissa fall avbryter den nyanlända sina SFI-studera för att arbeta, men har fortsatt behov av att utveckla sina språkkunskaper. Samhället måste göra mer för att underlätta fortsatta studier för dessa personer. Exempelvis genom att erbjuda möjlighet att läsa på SFI efter arbetstid – men även skapa incitament och underlätta för arbetsgivare att erbjuda svenskundervisning för anställda på arbetstid.

Studera parallellt med arbete

I dag finns tillgång till bra och välfungerande digitala hjälpmedel för undervisning. Därför behöver man se över hur nätkurser, appbaserade och AI-understödda läromedel samt andra digitala hjälpmedel ska bli en större del av SFI-undervisningen och integrationsarbetet. Digitala språkhjälpmedel kan också vara ett viktigt verktyg för personer som redan kommit in på arbetsmarknaden men som behöver fortsätta förstärka sina språkkunskaper.

Gymnasial yrkesförberedande utbildning behöver utvecklas och utökas genom såväl fler branschskolor som möjligheten att läsa som lärling i yrkesvux och gymnasieskolan. Det gör dem mer relevanta för arbetsmarknaden och förbättrar förutsättningarna att kunna bedriva yrkesutbildning också på mindre orter. Vi vill också att yrkes- och lärlingsprogrammen reformeras så att förutsättningarna förbättras för att kunna bedriva yrkesutbildning över hela landet, även i mindre orter och mindre branscher, och kommuner bör prioritera fler samarbeten med lokala näringslivet för att få till fler lärlingsutbildningar. Detta gynnar även de som har kunskaper från andra länder som inte har blivit formellt validerad. Även möjligheten att läsa på SFI utanför arbetstid behöver förstärkas.

Fortsätt reformeringen av Arbetsförmedlingen

Centerpartiet har under lång tid drivit på för att den arbetsförmedlande delen av Arbetsförmedlingen på sikt ska avvecklas. Arbetsförmedlingen har tyvärr aldrig lyckats med sitt uppdrag att förmedla arbeten, däremot har fristående arbetsförmedlare lyckats betydligt bättre. Därför vill vi att fristående jobbförmedlare istället ska hjälpa arbetssökande i jobb, och att en arbetsförmedlarpeng därefter betalas ut baserat på jobbförmedlarnas resultat, betydligt mer de förmedlare som funnit jobb åt de som är längst från arbetsmarknaden. Arbetsförmedlingens bör finnas kvar, men framförallt för att säkra lokal närvaro och samordning i hela landet, samverka med kommuner, andra myndigheter och civilsamhället, samt för myndighetsutövning, som kontroll och uppföljning.

Arbetsförmedlingen har upphandlat arbetsmarknadstjänster från fristående jobbförmedlare i femton år. Genom januariavtalet drev Centerpartiet igenom och påbörjade arbetet med att reformera Arbetsförmedlingen med målsättningen att fristående jobbförmedlare helt skulle ta över matchningen.

Reformeringen har kommit halvvägs. Nu finns ett system där fristående aktörer snabbt kan förmedla jobb till arbetssökande eller lägga upp en plan för studier. Systemet har tydliga ramar och regler, och har oväntat snabbt givit förbättrade resultat i form av jobb för de som fått motta dem. Men det är många steg kvar innan reformen är klar, inte minst när det gäller att fokusera resurser och incitament på de som är längst från arbetsmarknaden.

Dessvärre har den nuvarande regeringen nyligen gett Arbetsförmedlingen i uppdrag att, till viss del, återta ansvaret för matchning. Det är en mycket oroande utveckling och riskerar att få stora negativa konsekvenser. Istället borde regeringen renodla den uppdelning där Arbetsförmedlingen står för den övergripande myndighetsutövningen medan de fristående företagen har hand om det praktiska matchningsarbetet.

Regeringen måste värna och utveckla den påbörjade reformeringen av Arbetsförmedlingen. Samverkan mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna, samt mellan kommunerna och de fristående aktörerna behöver också tydliggöras. Kommunerna behöver dessutom ges incitament att samverka med de fristående aktörerna.

Småföretag som växer och kan anställa

Utan växande företag skapas inga fler jobb. Därför är en politik som underlättar för företag att anställa fler också grunden för en fungerande integration. För att stärka Sveriges jobbskapare finns många reformer som Centerpartiet prioriterar och det handlar om generellt sänkta kostnader för att anställa, mindre regelkrångel och begränsat sjuklöneansvar, men just för att stärka förmågan att bidra till integrationen är följande värda att lyfta fram.

Sänkt arbetsgivaravgift för de fem första anställda

En av de viktigaste faktorerna för de små företagens tillväxt är dessutom möjligheten att anställa. Att ta steget från enskild firma till arbetsgivare innebär en betydande utmaning, inte minst ekonomiskt. Genom att sänka kostnaderna för att anställa kan fler småföretagare ta steget från att göra allt och ibland inte göra några löneutbetalningar till sig själv till att expandera sin verksamhet, anställa och ha ansvar för andra människors välmående. Detta leder i sin tur till ökad omsättning, skatteintäkter och nya jobb.⁴ Det är dessutom ofta de minsta företagen som anställer de personer som sedan tidigare stått långt från arbetsmarknaden. Därför föreslår vi ett tillväxtavdrag för de allra minsta företagen som påbörjar sin tillväxtresa.

Tillväxtavdraget innebär att ett enmansföretag som anställer sina första fem anställda ska få rätt till nedsättning av arbetsgivaravgifterna för dessa under de första två åren, med ett tak för nedsättningen på 30 000 kr i månadslön per anställd. Avdraget innebär en årlig besparing på 382 000 kr för den företagare som går från 0 till 5 anställda, vilket innebär att företaget har råd att anställa ännu en person på ingångslön.

Ökad tillgång på kapital för underrepresenterade grupper

Vid sidan av språk och tidigare yrkeserfarenhet vet vi att nätverk spelar stor roll för vilka möjligheter som finns för att hitta ett jobb. Ju fler med utländsk bakgrund eller uppväxt i utsatta områden som startar företag, desto fler företag är det som kommer anställa dem som idag har svårare att hitta ett arbete på grund av sitt ursprung.

Centerpartiet vill att alla myndigheter på nationell nivå måste aktivt jobba för att kapital ska finnas tillgängligt i alla delar av landet även utanför Stureplan, såväl i glesbygd som utanförskapsområden. På kommunal och regional nivå måste aktiva diskussioner med banker föras för att förstå om det finns hinder som går att överkomma för att åka tillgången till kapital. De statligt kontrollerade organ som bidrar med riskkapital och lån till startups och mindre företag bör åläggas att bredda sitt sökområde och hur de arbetar för att upptäcka fler entreprenörer utanför ordinarie nätverk.

Fler lokalpoliser som säkrar tryggheten för småföretagen

Otrygga företagare vågar knappast expandera utan tvärtom lägger ofta ner sin verksamhet. När det lokala näringslivet försvinner, särskilt i så kallade utsatta områden, riskerar det att förstärka en ond spiral av utanförskap. En lokalt förankrad polis utgör ett viktigt verktyg i kampen mot grov brottslighet, då lokal förankring är en förutsättning för att arbeta förebyggande och kunna bedriva brottsutredningar i de områden där organiserad

⁴ Saez E, B Schoefer & D Seim (2019), Payroll taxes, firm behavior, and rent sharing: Evidence from a young workers' tax cut in Sweden, *American Economic Review*, 109(5), 1717–1763.

brottslighet och gängkriminalitet är mer vanligt förekommande. För att kunna förebygga grövre brott och för att förtjäna, värna och stärka medborgarnas förtroende för polisen krävs också att man inte enbart arbetar med grov kriminalitet, utan också prioriterar resurser till arbetet med mer "vardagsbrott" som skadegörelse, stölder och buskörningar. Centerpartiet vill därför se fler poliser i yttre tjänst, särskilt i utsatta områden.

När polisen förstärks kan också ett förtroende byggas med lokala företagare. För att stärka förtroendet kan en mer närvarande och synlig polis, varav fler i yttre tjänst, snabbt ingripa när lokala näringsidkare även i utsatta områden larmar och på motsvarande vis även på landsbygden där den lokala polisen också måste stärkas.

Det ska löna sig att arbeta

För individen måste det löna sig att ta ett jobb jämfört med att ta emot bidrag. Att barn ges möjlighet att se sina föräldrar gå till jobbet skapar också stolthet och sunda förväntningar på vad livet har att erbjuda. Hårt arbete, såväl i skolan som på arbetsplatsen, ska alltid betala sig. Ungdomar ska veta att om de uppfyller sin del av samhällskontraktet – gör sina läxor, söker arbete och sköter sig – så kommer de ges möjlighet till ett liv präglad av trygghet och frihet. Det är det svenska löftet. Ett löfte om att den som kommer hit, jobbar och gör rätt för sig, den har en självklar plats i vårt land.

Alternativ försörjning, via bidrag, eller i värsta fall kriminalitet, får aldrig bli mer attraktivt än att arbeta. Sverige har numera ett av de högre arbetslöshetstalen i internationella jämförelser, och det beror på att stora grupper av människor inte klarar att ta steget in på arbetsmarknaden. Samhället bör rusta dessa bättre men incitamenten till att ta ett jobb behöver också stärkas.

Sänkt skatt för låga inkomster

För att det bättre ska löna sig att arbeta behöver skatten sänkas för de med lägst inkomster. Inför innevarande års budget föreslog Centerpartiet ett jobbskatteavdrag som gav dubbelt så mycket tillbaka i plånboken för alla med riktigt låga inkomster, jämfört med regeringens budget. Att se till se att den som tar ett jobb får behålla mer av sin första lön i plånboken är en viktig prioritering för att ett jobb ska löna sig, men också en viktig signal från samhällets sida.

Ökad jobbstimulans i det ekonomiska biståndet

Många långtidsarbetslösa får sin försörjning genom ekonomiskt bistånd, tidigare kallat socialbidrag. Tyvärr är det ekonomiska biståndet utformat på ett sätt så att människor alltför lätt fastnar i det för att det i många fall inte är lönsamt att börja arbeta. Alliansen införde i regeringsställning en så kallad jobbstimulans i det ekonomiska biståndet, där den som kommer i arbete inte förlorar hela bidraget till en början. Under samarbetet med januariavtalet och senare i samband med vårbudgeten 2022 har Centerpartiet fått igenom att stimulansen ska fördubblas till 50 procent av försörjningsstödet för att nå fler och skapa tydligare incitament att gå från bidrag till jobb. Historiskt har få personer använt sig av incitamentet. Stimulansen behöver reformeras så att fler känner till den och använder sig av den. Handläggare ska ha skyldighet att informera om möjligheterna och de ekonomiska fördelarna med jobbstimulansen.

Skärpta krav på aktivitet för de som försörjs av det offentliga

Aktiveringskrav kan ställas på personer som får försörjningsstöd. Det innebär krav på att den arbetssökande står till arbetsmarknadens förfogande för att få ersättning genom att vara anmäld hos Arbetsförmedlingen och aktivt söka jobb. För att aktiveringskrav ska fungera effektivt krävs en administration som på ett fungerande sätt följer upp vad den arbetssökande gör för att komma i arbete. Med Centerpartiets reform med obligatoriskt nystartsår kommer helt nya krav på aktivering och uppsökande verksamhet införas.

Det behövs också tillräckligt med stöd och resurser för de arbetssökande så att de insatser som ges faktiskt leder till sysselsättning, exempelvis genom relevanta och högkvalitativa utbildningar. Det behöver även finnas ekonomiska incitament som belönar arbete. Brister inom något av dessa områden kan göra att aktiveringskraven inte fungerar som avsett.

Jobb för utrikesfödda kvinnor

Samtidigt som det finns ett gap i sysselsättning mellan utrikes och inrikes födda, finns också ett gap mellan utrikes födda män och kvinnor. Integration är därmed också en fråga om jämställdhet. Särskilt utrikesfödda kvinnor och som har flytt från sitt hemland har i genomsnitt haft svårt att komma snabbt i arbete. Den inledande tiden i Sverige domineras alltför ofta av att kvinnan gör det obetalda hem- och omsorgsarbetet, vilket kraftigt minskar chansen att komma ut på arbetsmarknaden. Tiden i föräldraförsäkring bör därför bli mycket mer jämställd och annars begränsas och språkutbildning påbörjas parallellt med eventuell föräldraledighet, till exempel med hjälp av Centerpartiets förslag om införande av integrationsförskolor.

Det är viktigt med en tydlighet från samhällets sida när det gäller grundläggande värderingar om människors lika rätt och värde. Det gäller inte minst ekonomisk jämställdhet. Ekonomiska ersättningar till hushåll, som exempelvis ekonomiskt bistånd, bör som regel betalas ut jämnt mellan makar. Bemötandet från myndigheter måste också i högre grad spegla att samhället har samma förväntningar på kvinnor och män att integreras och komma i arbete. Rätten till tolk måste också upprätthållas bättre än den gör i dag. Barns möjligheter att agera tolk till sina föräldrar bör kraftigt begränsas, så att det alltid är ett undantag, aldrig regel.

I alla utsatta områden bör alla som saknar egen försörjning och kontakt med myndigheter sökas upp och lotsas till åtgärder för att komma i arbete, exempelvis genom nystartsåret. I Stockholms stad finns en satsning på invandrade kvinnor med svag anknytning till arbetsmarknaden. De utbildas i svenska samhället, arbetsmarknadens funktionssätt och hur myndigheter fungerar och anställs för att söka upp kvinnor som delar deras språk eller ursprung. Dessa har mycket bättre förutsättningar att dels nå de som idag står helt utanför och även förklara värdet av att göra resan till ett arbete.

Lättare för fler att få anställning

Sänkta arbetsgivaravgifter för låga inkomster

Sverige har bland världens högsta skatter på att anställa personer med låga inkomster. De höga arbetsgivaravgifterna minskar möjligheterna för redan utsatta personer att bli anställda, och för små företag att växa. Den motsvaras i dag också till minst en tredjedel av ett rent skatteuttag, den så kallade allmänna löneavgiften, utan motprestationer i någon form. Sänkta arbetsgivaravgifter är därför ett viktigt sätt att göra det lättare för företag, och för offentlig sektor, att erbjuda personer som står utanför arbetsmarknaden deras första jobb.

Centerpartiet föreslår därför att arbetsgivaravgiften sänks för låga löner. Specifikt bör de halveras för heltidsjusterade månadslöner på upp till och med 22 000 kronor i månaden. Nedsättningen bör fasas ut i intervallet 22 000–25 000 kronor per månad, för att vara helt utfasad vid månadslöner som överstiger 25 000 kronor. Att nedsättningen baseras på heltidsjusterade löner – en person som arbetar 50 procent till en lön på 15 000 kronor har en heltidsjusterad månadslön på 30 000 kronor – innebär att nedsättningen inte premierar deltidsarbete.

För en anställd med månadslön på 22 000 kr minskar månadskostnaden för företagaren med 3 456 kr. På ett år minskar företagets kostnader med 41 474 kr. Förslaget beräknas kunna leda till fler än 21 000 nya jobb om företagen använder de minskade kostnaderna till att anställa fler. Studier på tidigare sänkningar av arbetsgivaravgifterna för unga visar att företagen som fick stora kostnadsbesparingar anställde både fler yngre och fler äldre⁵, vilket tyder på att många arbetsgivare kommer använda besparingarna till att växa sin verksamhet och öka antalet anställda.

Etableringsjobb

En viktig möjlighet för människor att komma i arbete är att möta en lägre inledande produktivitet med en lägre lönekostnad. Den öppning för detta som nu finns på plats är de så kallade etableringsjobben – en möjlighet att få en anställning till låg kostnad under två år och som infördes efter en mycket lång fördröjning från det att Centerpartiet var med och förhandlade fram dem. Hittills har dock bara totalt sex stycken etableringsjobb skapats sedan anställningsformen infördes.

Tyvärr exkluderade Tidöregeringen i sitt genomförande av reformen företag som saknar kollektivavtal, ofta små företag som spelar en viktig roll för att utsatta på arbetsmarknaden ska få sitt första jobb. Centerpartiet vill att dessa små företag, som står för huvuddelen av alla nya jobb, ska få ta del av etableringsjobben, som måste bli en viktig del av pusslet för att fler ska få ett arbete.

Om inte regeringen förmår genomföra etableringsjobben som tänkt, och bredda dem till icke kollektivanslutna småföretag, behöver debatten återupplivas om en lagstiftad anställningsform med låg lön för de som står längst från arbetsmarknaden.

⁵ Daunfeldt et al (2021), "Arbetskraftskostnadernas effekt på instegsjobben: En analys av detaljhandeln.". HFI Forskningsrapport 2021:05

Flytta dit jobben finns

I en rapport från Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF) riktas allvarlig kritik mot att Arbetsförmedlingen inte i tillräcklig grad följer aktuella bestämmelser om att arbetssökande över tid ska vidga sitt geografiska sökområde. För Centerpartiet är det en självklar utgångspunkt att människor ska förväntas flytta dit jobben finns också i tider när de kanske inte finns i våra storstäder. I synnerhet som det i många delar av Norrland idag finns ett stort av både kvalificerad och okvalificerad arbetskraft för att genomföra den gröna industrialisering i fossilfri produktion, där investeringsviljan är stor till följd av gynnsamma förutsättningar, bland annat med närhet till naturresurser samt existerande och potentiella energikällor.

Historiskt har det ställts krav och erbjudits möjligheter att flytta från landsbygden till städerna; från norr till söder. Då är det en rättvisefråga att motsvarande krav ställs, även om flyttlassen nu måste gå åt andra hållet.

Rädda den unga generationen

Svensk skola står inför många och stora utmaningar. Drygt var fjärde elev hade inte uppnått kunskapsmålen i ett eller flera ämnen våren 2022 och saknade därmed fullständiga betyg. Var fjärde gymnasieelev hoppar av skolan helt och hållet eller lämnar den med stora luckor i betyget. Att gå ut grundskolan med fullständiga betyg är en stark skyddsfaktor mot utanförskap och psykosociala problem, medan bristande skolgång är en riskfaktor för att hamna i brottslighet. Trots sina utmaningar gör lärare med sin undervisning skillnad i klassrummet och elever gör klasresor varje läsår och varje dag. Det är förutsättningarna för just det som vi behöver stärka såväl på kort som på lång sikt.

Förmågan att läsa, skriva och tala svenska är nyckeln till kunskap och till det svenska samhället. Det skapar förutsättningar för livsresor. Barn med inlärningssvårigheter, bristande språklig förmåga eller brist på uppmuntran kan ofta med rätt form av stöd övervinna sina utmaningar och klara skolan. I avsaknad av rätt stöd har barnen svårt att på egen hand vända trenden och studieresultaten. Frustrationen över att ständigt misslyckas med sina studier leder ofta i sin tur till låg studiemotivation. Istället för studier, sport och andra former av konstruktivt beteende kan ungdomarnas energi komma att fokuseras på olika former av utagerande beteenden. De ungdomar som hamnar i denna negativa spiral riskerar att inte klara gymnasiet och får därmed begränsade möjligheter att senare i livet etablera sig på arbetsmarknaden. För att klara av dessa utmaningar räcker det inte med att höja kraven på skolan. De höjda kraven behöver även mötas upp med ökade resurser. Krav och resurser måste vara i balans.

Stoppa uppsägningarna i svensk skola

Det pågår just nu en allvarlig kostnadskris i Sveriges välfärd. Rektorer tvingas bryta mot skollagen när klasserna blir större, och elevers behov av stöd kan inte tillgodoses. Regeringen säger sig vilja satsa på skolan och menar att de gör den största satsningen på 30 år, men om man granskar det påståendet blir det tydligt att detta är långt ifrån sant. Regeringen gjorde i sin budget för 2024 endast blygsamma höjningar av några få riktade

statsbidrag. Riktade statsbidrag leder till ökade kostnader för administration och fördelas dessutom orättvist över landet.

När den ekonomiska krisen pressar kommunerna sägs nu tusentals behöriga lärare upp, trots lärarbrist, men även annan stödpersonal, såsom kuratorer. Det drabbar alla skolor och inte minst mindre skolor på den svenska landsbygden, med långvariga negativa konsekvenser som följd. Det drabbar också våra utsatta områden, där behovet är stort av vuxna personer som kan möta ungdomar med särskilda behov. Mot bakgrund av detta valde Centerpartiet i den senaste vårbudgeten att prioritera skolan med ett sektorsbidrag på 2 miljarder kronor, vilket är det som krävs för att stoppa uppsägningarna i skolan, enligt egna och andras beräkningar. I Centerpartiets höstbudget fanns redan ett extra sektorsbidrag på 5 miljarder kronor, samt 11 miljarder riktade medel som omvandlas till obundna sektorsbidrag för skolan, för att fler kommuner lättare ska kunna hantera skolans kris.

Intensiv svenskundervisning

Att kunna skriva, läsa och prata på svenska är en viktig komponent och språngbräda för lyckad integration. Att bemästra det svenska språket är avgörande för att varje barn ska få en god chans att göra en livsresa – både för att kunna ta till sig undervisningen i alla ämnen och för att kunna få ett bra jobb, bygga relationer och, för dem som är födda i andra länder eller växer upp i segregerade områden, integreras i resten av det svenska samhället. Eftersom Sverige har en större andel barn med utländsk bakgrund än de flesta andra länder ställer det särskilda krav på oss att möta elevers olika språkutvecklingsbehov. Barn som inte talar svenska hemma, oavsett om de är födda i Sverige eller ej, måste få bättre stöd snabbare än idag.

Vårt mål är att alla barn ska bli bra på att läsa, skriva och tala svenska och att det ska ske så tidigt som möjligt. För att lyckas med det, krävs särskilda satsningar på barn som inte alltid talar svenska hemma eller kommer från resurssvaga hem. Internationella jämförelser visar att svensk skola ligger i topp i Europa, men samtidigt presterar tvåspråkiga barn avsevärt sämre än barn som pratar svenska hemma. Betydelsen av språk i hemmet har ökat. För att möjliggöra detta behöver insatser ske redan i förskolan.

Centerpartiet vill att skolan ska fånga upp varje elev som behöver stöd i svenska och kunna erbjuda intensiv svenskundervisning, även för icke-nyanlända elever, från och med förskoleklass. Genom att erbjuda intensivundervisning i svenska redan från förskoleklass skapas bättre förutsättningar för en bra skolgång som också lägger grunden för det livslånga lärandet. Intensivundervisningen ska kunna följas upp efter årskurs 2. Om inte språket har stärkts tillräckligt ska skolorna prioritera intensivundervisning i svenska genom att eleven får en prioriterad timplan. De barn- och ungdomar med bristande språkkunskaper i högre ålder behöver också fångas upp genom återkommande språkscreening- och tester och ta del av intensivundervisning i svenska under lov och efter schemalagd undervisningstid. På så sätt kan vi undanröja hinder för livsresor och ge dessa barn och unga en möjlighet att bli en del av det svenska samhället.

Samarbetet mellan skola, socialtjänst och hälso- och sjukvården

Om läs- och skrivkunnighet är en förutsättning för att klara resten av skolan och utvecklas i sitt lärande i alla ämnen så är en trygg uppväxt och rätt stöd i hemmet en förutsättning för att överhuvudtaget ta till sig undervisningen. Samarbetet mellan skola, socialtjänst och hälso- och sjukvården är avgörande för att fånga upp barn och unga som lever i utsatthet eller att själv hamna på fel väg. Det finns ett antal arbetssätt som utvecklas runt om i Sverige men grundläggande är att skolans personal och socialtjänsten arbetar mycket nära

varandra, helst i samma lokaler. En del i att möjliggöra detta är att skyndsamt se över sekretesslagstiftning så att det helt automatiskt ska vara enkelt att dela information mellan lärare, socialsekreterare och BUP-medarbetare, till exempel, och göra viktiga insatser som säkrar en trygg tillvaro och leder in på rätt väg där skolan lägger grunden för att kunna lyckas i livet. En viktig komponent i detta är självfallet att skolan inte behöver skära ner och minska personaltätheten och att socialtjänsten genom satsningar från både statligt och lokalt håll blir en mer attraktiv arbetsplats som medarbetare trivs och vill stanna kvar på.

Tidiga insatser i de yngsta åldrarna

Trots allt klarar sig de allra flesta barn och unga sig väl genom skolan och går vidare till studier eller arbete. Ett antal behöver just det som vi beskrivit ovan, mer intensivt stöd under perioder och en trygg tillvaro i övrigt. De som hamnar helt vid sidan av den gynnsamma vägen och exempelvis går in i grov kriminalitet har i nästan samtliga fall kunnat identifieras så tidigt som i förskolan. När de som var inblandade i dödligt våld under 2023 i Sveriges största kommun kartlagts var i princip alla kända av socialtjänsten och hade fått erbjudande om insatser. Det behövs mer och bättre evidensbaserade och enhetliga metoder för att nå fler föräldrar mycket tidigare. Det kan ske exempelvis genom utökade hembesöksprogram eller annan kontakt med myndigheter, i samarbete med MVC, BVC och elevhälsan så att det sker både innan födsel och fortsätter så långt det behövs. Förtroendet för socialtjänst och andra myndigheter, såsom BUP, behöver också stärkas genom både uppsökande arbete som beskrivits ovan och genom SFI till exempel, men också i samarbete med civilsamhället.

